

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

MAT 1012

Våren 2010

**UNIVERSITETET
I OSLO**

Forelesning

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi er ferdig med en-variabel-teorien, og vi kan begynne å jobbe med funksjoner i flere variable. Det første vi skal gjøre er å gå gjennom de vanlige analysene vi gjør for funksjoner i en variabel, og se hvordan dette ser ut når vi har flere variable. Hovedfokus er introduksjon av partiell derivasjon.

Funksjoner i flere variable

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

- Funksjoner i flere variable, grafer, nivåkurver og -plan,
- Partiell derivasjon
- Høyere ordens partielt deriverte

Funksjoner i flere variable

Definisjon og eksempler

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Definisjon

En avbildning

$$f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$$

kalles en funksjon i n variable og vi skriver $y = f(x_1, \dots, x_n)$.

Funksjoner i flere variable

Definisjon og eksempler

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Definisjon

En avbildning

$$f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$$

kalles en funksjon i n variable og vi skriver $y = f(x_1, \dots, x_n)$.

Eksempel

Funksjonen $f(x_1, x_2) = x_1^3 + x_1x_2 - 2x_2^2$ er en funksjon i to variable.

Funksjoner i flere variable

Definisjon og eksempler

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Definisjon

En avbildning

$$f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$$

kalles en funksjon i n variable og vi skriver $y = f(x_1, \dots, x_n)$.

Eksempel

Funksjonen $T(x_1, x_2, x_3)$ som til hvert punkt i rommet tilordner temperaturen i akkurat det punktet.

Funksjoner i flere variable

Definisjon og eksempler

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Definisjon

En avbildning

$$f : \mathbf{R}^n \rightarrow \mathbf{R}$$

kalles en funksjon i n variable og vi skriver $y = f(x_1, \dots, x_n)$.

Merk at i tilfellene hvor vi har 2 eller 3 variable, så bruker vi ofte x, y eller x, y, z som navn på variablene.

Funksjoner i flere variable

Graf

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Grafen til en funksjon i to variable vil som oftest være en flate.

Funksjoner i flere variable

Graf

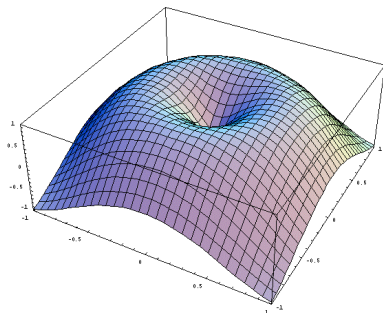
8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Grafen til en funksjon i to variable vil som oftest være en flate.

Eksempel

Grafen til funksjonen $z = \sin(\pi \cdot \sqrt{x^2 + y^2})$.

Funksjoner i flere variable

Graf

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Et annet eksempel på grafen til en funksjon i to variable.

Funksjoner i flere variable

Graf

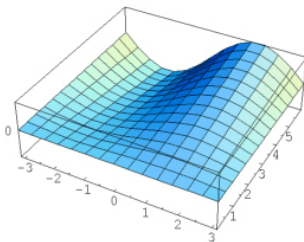
8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Et annet eksempel på grafen til en funksjon i to variable.

Eksempel

Grafen til funksjonen $z = \frac{y}{6} \cdot \sin x$.

Funksjoner i flere variable

Nivåmengder

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

En måte å framstille funksjoner i flere variable er ved å se på funksjonens nivåkurver. Nivåkurvene til en flate er kurver langs hvilke funksjonen er konstant.

Funksjoner i flere variable

Nivåmengder

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

En måte å framstille funksjoner i flere variable er ved å se på funksjonens nivåkurver. Nivåkurvene til en flate er kurver langs hvilke funksjonen er konstant.

Definisjon

En **nivåmengde** for en funksjon $y = f(x_1, \dots, x_n) = f(\underline{x})$ for et reelt tall c er delmengden av $\mathbf{R}^n$ gitt ved $\{\underline{x} \mid f(\underline{x}) = c\}$.
Kalles **nivåkurver** for $n = 2$ og **nivåflater** for $n = 3$.

Funksjoner i flere variable

Nivåmengder

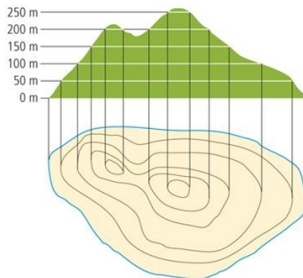
8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La (x, y) være et punkt på kartet og la $f(x, y)$ måle høyden over havet i dette punktet. Høydekurvene på kartet er nivåkurver for denne funksjonen.

01.03 Høydekurver

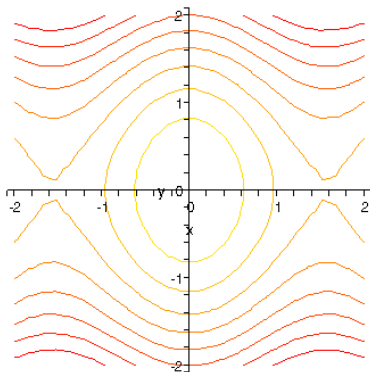
Funksjoner i flere variable

Nivåmengder

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Nivåkurver for $f(x, y) = \cos(2x) - y^2$.

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi kan generalisere begrepet derivasjon til funksjoner i flere variable.

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi kan generalisere begrepet derivasjon til funksjoner i flere variable.

Definisjon

La $y = f(x_1, \dots, x_n)$ være en funksjon i n variable. Den i -te **partiellderiverte** av f er gitt ved

$$\frac{\partial f}{\partial x_i} = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{f(\dots, x_{i-1}, x_i + \Delta x, x_{i+1}, \dots) - f(\underline{x})}{\Delta x}$$

dvs. at vi lar alle x_j , $j \neq i$ opptre som konstanter og deriverer mhp x_i .

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(2x) - y^2$. Da har vi

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(2x) - y^2$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = -2 \sin(2x)$$

$$\frac{\partial f}{\partial y} = -2y$$

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(2x) - y^2$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = -2 \sin(2x)$$

$$\frac{\partial f}{\partial y} = -2y$$

Vi kan regne ut verdiene for noen punkter

	$(0, 0)$	$(\frac{\pi}{4}, 0)$	$(0, 1)$	$(\frac{\pi}{2}, 1)$	$(\frac{\pi}{4}, \frac{3}{2})$
$-2 \sin 2x$	0	-2	0	0	-2
$-2y$	0	0	-2	-2	-3

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel (fortsetter)

og sammenlikne talleksempene med nivåkurvene

	$(\frac{\pi}{4}, 0)$	$(0, 1)$	$(\frac{\pi}{2}, 1)$	$(\frac{\pi}{4}, \frac{3}{2})$
$(-2 \sin 2x, -2y)$	$(-2, 0)$	$(0, -2)$	$(0, -2)$	$(-2, -3)$

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

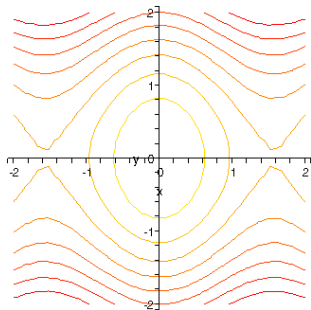
10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel (fortsetter)

og sammenlikne talleksempene med nivåkurvene

	$(\frac{\pi}{4}, 0)$	$(0, 1)$	$(\frac{\pi}{2}, 1)$	$(\frac{\pi}{4}, \frac{3}{2})$
$(-2 \sin 2x, -2y)$	$(-2, 0)$	$(0, -2)$	$(0, -2)$	$(-2, -3)$

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel (fortsetter)

og sammenlikne talleksempene med nivåkurvene

	$(\frac{\pi}{4}, 0)$	$(0, 1)$	$(\frac{\pi}{2}, 1)$	$(\frac{\pi}{4}, \frac{3}{2})$
$(-2 \sin 2x, -2y)$	$(-2, 0)$	$(0, -2)$	$(0, -2)$	$(-2, -3)$

Det kan se ut som om "retningen" til de partiellderiverte står normalt på nivåkurvene!

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi kan forandre litt på eksemplet

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(2x) - y^2 + xy$. Da har vi

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi kan forandre litt på eksemplet

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(2x) - y^2 + xy$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = -2 \sin(2x) + y$$

$$\frac{\partial f}{\partial y} = -2y + x$$

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi kan forandre litt på eksemplet

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(2x) - y^2 + xy$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = -2 \sin(2x) + y$$

$$\frac{\partial f}{\partial y} = -2y + x$$

Nå kan vi f.eks. sette $x = 0$, og se på funksjonen $g(y) = f(0, y) = 1 - y^2$. Den deriverte av denne funksjonen er $g'(y) = -2y$ som er det samme som vi får ved å sette inn $x = 0$ i $\frac{\partial f}{\partial y}$.

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi kan forandre litt på eksemplet

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(2x) - y^2 + xy$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = -2 \sin(2x) + y$$

$$\frac{\partial f}{\partial y} = -2y + x$$

Nå kan vi f.eks. sette $x = 0$, og se på funksjonen $g(y) = f(0, y) = 1 - y^2$. Den deriverte av denne funksjonen er $g'(y) = -2y$ som er det samme som vi får ved å sette inn $x = 0$ i $\frac{\partial f}{\partial y}$. Tilsvarende kan vi se på $h(x) = f(x, 1) = \cos(2x) - 1 + x$. Den deriverte av denne er $h'(x) = -2 \sin(2x) + 1$, som er det samme som den partiellderiverte av f med hensyn på x , innsatt $y = 1$.

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Definisjon (alternativ)

Partiell derivasjon mhp en variabel er helt vanlig derivasjon hvor vi betrakter alle de andre variablene som konstanter.

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(xy)$. Da har vi

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(xy)$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = -\sin(xy) \cdot y \quad \frac{\partial f}{\partial y} = -\sin(xy) \cdot x$$

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(xy)$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = -\sin(xy) \cdot y \quad \frac{\partial f}{\partial y} = -\sin(xy) \cdot x$$

Nå kan vi fortsette å derivere, det gir oss 4 muligheter

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = \cos(xy)$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = -\sin(xy) \cdot y \quad \frac{\partial f}{\partial y} = -\sin(xy) \cdot x$$

Nå kan vi fortsette å derivere, det gir oss 4 muligheter

$$\frac{\partial}{\partial x} \frac{\partial f}{\partial x} = -\cos(xy) \cdot y^2$$

$$\frac{\partial}{\partial y} \frac{\partial f}{\partial x} = -\cos(xy) \cdot xy - \sin(xy)$$

$$\frac{\partial}{\partial x} \frac{\partial f}{\partial y} = -\cos(xy) \cdot xy - \sin(xy)$$

$$\frac{\partial}{\partial y} \frac{\partial f}{\partial y} = -\cos(xy) \cdot x^2$$

Funksjoner i flere variable

Partiell derivasjon

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi observerer at de to i midten er like.

$$\frac{\partial}{\partial y} \frac{\partial f}{\partial x} = -\cos(xy) \cdot xy - \sin(xy)$$

$$\frac{\partial}{\partial x} \frac{\partial f}{\partial y} = -\cos(xy) \cdot xy - \sin(xy)$$

Tilfeldighet ? Eller har vi

$$\frac{\partial}{\partial y} \frac{\partial f}{\partial x} = \frac{\partial}{\partial x} \frac{\partial f}{\partial y}$$

Funksjoner i flere variable

Høyere ordens partielt deriverte

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Definisjon

Vi skal bruke notasjonen

$$\frac{\partial^2 f}{\partial x_i \partial x_j} = \frac{\partial}{\partial x_i} \frac{\partial f}{\partial x_j}$$

og hvis $x_i = x_j = x$;

$$\frac{\partial^2 f}{\partial x \partial x} = \frac{\partial^2 f}{\partial x^2}$$

Funksjoner i flere variable

Høyere ordens partielt deriverte

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Definisjon

Vi skal bruke notasjonen

$$\frac{\partial^2 f}{\partial x_i \partial x_j} = \frac{\partial}{\partial x_i} \frac{\partial f}{\partial x_j}$$

og hvis $x_i = x_j = x$;

$$\frac{\partial^2 f}{\partial x \partial x} = \frac{\partial^2 f}{\partial x^2}$$

Teorem

Kryssderivasjon er uavhengig av rekkefølge:

$$\frac{\partial^2 f}{\partial x_i \partial x_j} = \frac{\partial^2 f}{\partial x_j \partial x_i}$$

Funksjoner i flere variable

Høyere ordens partielt deriverte

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = x^3 + xy - y^2$. Da har vi

Funksjoner i flere variable

Høyere ordens partielt deriverte

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = x^3 + xy - y^2$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = 3x^2 + y \quad \frac{\partial f}{\partial y} = x - 2y$$

Funksjoner i flere variable

Høyere ordens partielt deriverte

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = x^3 + xy - y^2$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = 3x^2 + y \quad \frac{\partial f}{\partial y} = x - 2y$$

Høyere ordens deriverte

Funksjoner i flere variable

Høyere ordens partielt deriverte

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

La $f(x, y) = x^3 + xy - y^2$. Da har vi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = 3x^2 + y \quad \frac{\partial f}{\partial y} = x - 2y$$

Høyere ordens deriverte

$$\begin{aligned}\frac{\partial^2 f}{\partial x^2} &= 6x \\ \frac{\partial^2 f}{\partial x \partial y} &= 1 \\ \frac{\partial^2 f}{\partial y^2} &= -2\end{aligned}$$

Onsdag 10. februar 2010

Forelesning

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi fortsetter med analysen av funksjoner i flere variable, spesielt med fokus på hvordan vi kan finne maksimum og minimum. Det innebærer at vi må definere kritiske punkter. I tillegg skal vi se hvordan vi kan generalisere andre-derivert-testen for funksjoner i en variabel til funksjoner i to variable, gjennom det som kalles Hesse-matrisen. I andre time skal vi bruke teorien på et par differensiallikninger i flere variable, såkalt partielle differensiallikninger. Vi skal ikke løse disse likningene, det har vi ikke noe verktøy til, men vi skal se hvordan slike likninger kan brukes til å modellere fysiske fenomener.

Funksjoner i flere variable

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

- Max/min for funksjoner i flere variable
- Kritiske punkter/nødvendig betingelse
- Andre-derivert test
- Diffusjonslikning
- Bølgelikning

Funksjoner i flere variable

Lokale ekstremalpunkter

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi starter med den lokale teorien, dvs. at vi analyserer funksjonenes lokale egenskaper. Lokale egenskaper til en funksjon er egenskaper som måles i punkter og små omegner om dem. Vi skal gjøre teorien for funksjoner i to variable, men det er ikke noe forskjell å jobbe med flere variable.

Funksjoner i flere variable

Lokale ekstremalpunkter

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi starter med den lokale teorien, dvs. at vi analyserer funksjonenes lokale egenskaper. Lokale egenskaper til en funksjon er egenskaper som måles i punkter og små omegner om dem. Vi skal gjøre teorien for funksjoner i to variable, men det er ikke noe forskjell å jobbe med flere variable.

Definisjon

Det er to typer lokale ekstremalpunkter:

- $z = f(x, y)$ har et **lokalt minimum** i (a, b) dersom $f(a, b)$ er mindre enn eller lik $f(x, y)$ for alle (x, y) i nærheten av (a, b) .
- $z = f(x, y)$ har et **lokalt maksimum** i (a, b) dersom $f(a, b)$ er større enn eller lik $f(x, y)$ for alle (x, y) i nærheten av (a, b) .

Funksjoner i flere variable

Lokale ekstremalpunkter

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

*Funksjonen $f(x, y) = x^2 + y^2$ har et lokalt minimum i $(0, 0)$.
Funksjonen har ikke noen lokale maksimum.*

Funksjoner i flere variable

Lokale ekstremalpunkter

8. feb. 2010

10. feb. 2010

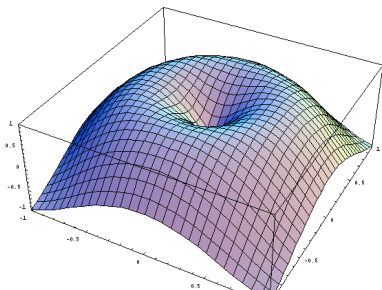
17. feb. 2010

Eksempel

Funksjonen $f(x, y) = x^2 + y^2$ har et lokalt minimum i $(0, 0)$. Funksjonen har ikke noen lokale maksimum.

Eksempel

Funksjonen $z = \sin(\pi \cdot \sqrt{x^2 + y^2})$ har et lokalt minimum i $(0, 0)$ og lokale maksimum i $x^2 + y^2 = \frac{1}{2}$ (pluss mange flere som vi ikke ser på figuren).

Funksjoner i flere variable

Kritiske punkter

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Et helt sentralt begrep innen kalkulus er kritiske punkter:

Funksjoner i flere variable

Kritiske punkter

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Et helt sentralt begrep innen kalkulus er kritiske punkter:

Definisjon

*Et punkt $(x, y) = (a, b)$ kalles et **kritisk punkt** dersom de partielt deriverte i punktet ikke eksisterer eller at alle er 0.*

Funksjoner i flere variable

Kritiske punkter

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

Vi kan derivere funksjonen $f(x, y) = \sin(\pi \cdot \sqrt{x^2 + y^2})$ og får

$$\frac{\partial f}{\partial x} = \cos(\pi \cdot \sqrt{x^2 + y^2}) \cdot \frac{\pi x}{\sqrt{x^2 + y^2}}$$

$$\frac{\partial f}{\partial y} = \cos(\pi \cdot \sqrt{x^2 + y^2}) \cdot \frac{\pi y}{\sqrt{x^2 + y^2}}$$

Det er lett å se at begge de partiellderiverte er 0 når $x = y = 0$ og når $\sqrt{x^2 + y^2} = \frac{1}{2}$, mens det ikke er fullt så enkelt å se at de blir 0 når $x = y = 0$. Men det gjør de og vi har kritiske punkter både for $\sqrt{x^2 + y^2} = \frac{1}{2}$ og for $(x, y) = (0, 0)$.

Funksjoner i flere variable

Kritiske punkter er de eneste kandidatene for
ekstempunkter

Ofte er det sammenfall mellom ekstremalpunkter og kritiske punkter, men ikke alltid.

Funksjoner i flere variable

Kritiske punkter er de eneste kandidatene for
ekstempunkter

Ofte er det sammenfall mellom ekstremalpunkter og kritiske punkter, men ikke alltid.

Teorem

Dersom $f(x, y)$ har et lokalt maksimum eller lokalt minimum i (a, b) , så er (a, b) et kritisk punkt.

8. feb. 2010

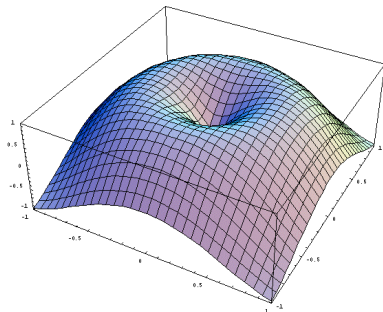
10. feb. 2010

17. feb. 2010

Funksjoner i flere variable

Kritiske punkter er de eneste kandidatene for
ekstempunkter

Eksempel

Funksjoner i flere variable

Kritiske punkter er de eneste kandidatene for
ekstempunkter

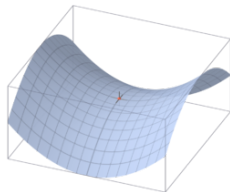
I motsetning til en-variabel-kalkulus kan vi her oppleve et
mikset tilfelle:

Funksjoner i flere variable

Kritiske punkter er de eneste kandidatene for
ekstempunkter

I motsetning til en-variabel-kalkulus kan vi her oppleve et
mikset tilfelle:

Eksempel

Dette er grafen til funksjonen $z = x^2 - y^2$. Punktet $(0,0)$ er et kritisk punkt. Det er et minimumspunkt dersom vi beveger oss gjennom det langs med x-aksen, og et maksimumspunkt langs med y-aksen.

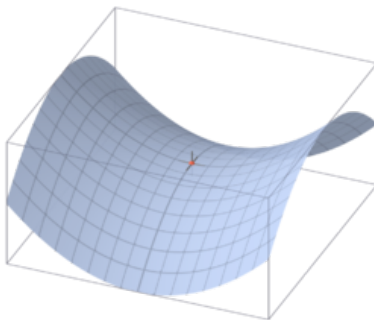
Funksjoner i flere variable

Sadelpunkt

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Denne type punkter har få navnet **sadelpunkt**, oppkalt etter sadelen på en hesterygg.

Funksjoner i flere variable

Andre-derivert test

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Vi har tre forskjellige typer kritiske punkter for en funksjon $f(x, y)$, lokale minimum, lokale maksimum og sadelpunkter. For å finne ut hva slags punkt vi har med å gjøre skal vi se på de andrederiverte til funksjonen i det aktuelle punktet. For et punkt (a, b) lar vi $H(a, b)$ betegne uttrykket

$$H(a, b) = \frac{\partial^2 f}{\partial x^2}(a, b) \frac{\partial^2 f}{\partial y^2}(a, b) - \left(\frac{\partial^2 f}{\partial x \partial y}(a, b) \right)^2$$

Funksjoner i flere variable

Andre-derivert test

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Teorem

Dersom $H(a, b) > 0$ og $\frac{\partial^2 f}{\partial x^2}(a, b) > 0$, så er (a, b) et lokalt minimumspunkt.

Dersom $H(a, b) > 0$ og $\frac{\partial^2 f}{\partial x^2}(a, b) < 0$, så er (a, b) et lokalt maksimumspunkt.

Dersom $H(a, b) < 0$, så er (a, b) et sadelpunkt.

Dersom $H(a, b) = 0$ sier ikke denne testen oss noe.

Funksjoner i flere variable

Eksempel

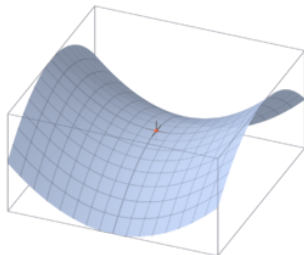
8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

Vi betrakter funksjonen $f(x, y) = x^2 - y^2$. Det eneste kritiske punktet er for $x = y = 0$.

Vi har $H = 2 \cdot (-2) - 0^2 = -4 < 0$, som betyr at det kritiske punktet er et sadelpunkt.

Funksjoner i flere variable

Eksempel

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

Se på funksjonen $f(x, y) = x^3 - y^2 + xy$. Vi setter de partielt deriverte $3x^2 + y$ og $-2y + x$ til å være lik 0, noe som gir oss kritiske punkter $(0, 0)$ og $(-\frac{1}{6}, -\frac{1}{12})$. Vi regner ut

$$H(x, y) = 6x \cdot (-2) - 1^2 = -12x - 1$$

Dette gir $H(0, 0) = -1$ og $H(-\frac{1}{6}, -\frac{1}{12}) = 1$. Samtidig har vi $\frac{\partial^2 f}{\partial x^2}(-\frac{1}{6}, -\frac{1}{12}) = -1 < 0$. Det betyr at $(0, 0)$ er et sadelpunkt og $(-\frac{1}{6}, -\frac{1}{12})$ er et lokalt maksimum.

Funksjoner i flere variable

Varmelikning

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

*Varmelikningen er en differensiallikning som beskriver hvordan varme (energi) forplanter seg gjennom et legeme. I det 1-dimensjonale tilfellet beskriver den hvordan varme forplanter seg gjennom en tynn metallstav, når vi varmer opp den ene enden. Vi lar staven befinne seg på x -aksen, med det ene endepunktet i origo og det andre i $x = 1$. Så varmer vi opp origo-enden og ser hva som skjer. Vi betegner med $u(x, t)$ temperaturen i punktet x på staven på tidspunktet t og α betegner den såkalte **varmediffusiviteten**. Da har vi differensiallikningen*

$$\frac{\partial u}{\partial t} = \alpha \left(\frac{\partial^2 u}{\partial x^2} \right)$$

Funksjoner i flere variable

Varmelikning

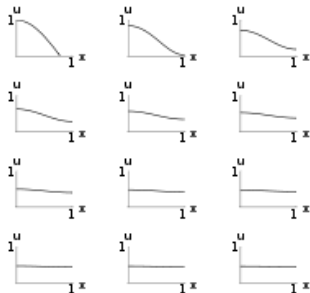
8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel (fortsetter)

Denne likningen er i prinsippet er svært vanskelig å løse, men vi kan illustrerer hva som skjer over tid:

Funksjoner i flere variable

Varmelikning

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel (fortsetter)

Til å begynne med er den ene enden varm og den andre kald. Etter hvert vil varmen strømme fra den varme til den kalde enden slik likningen beskriver. Til slutt vil temperaturen i staven være jevnt fordelt over det hele.

Funksjoner i flere variable

Bølgelikning

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel

Den 1-dimensjonale bølgelikningen er gitt ved

$$\frac{\partial^2 u}{\partial t^2} = c^2 \frac{\partial^2 u}{\partial x^2}$$

der $u(x, t)$ betegner bølgeutslaget i posisjonen x ved tiden t , og c er en konstant.

Funksjoner i flere variable

Bølgelikning

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Eksempel (fortsetter)

Likningen har mange forskjellige løsninger, avhengig av hva som er utgangspunktet. F.eks. ser vi at funksjonen $u(x, t) = \sin(x + ct)$ oppfyller

$$\frac{\partial^2 u}{\partial t^2} = -c^2 \sin(x + ct)$$

$$\frac{\partial^2 u}{\partial x^2} = -\sin(x + ct)$$

og derfor er en løsning. Denne funksjonen beskriver en harmonisk svingning som beveger seg i en retning.

Onsdag 17. februar 2010

Plenumsregning

Undersøk funksjonene med hensyn til deres kritiske punkter.
Illustrer funksjonene ved å tegne et passende utvalg nivåkurver.

Oppgave (1)

$$f(x, y) = x^3 - 3xy^2$$

Oppgave (2)

$$f(x, y) = x^2y^2$$

Oppgave (3)

$$f(x, y) = 1 - x^2$$

Onsdag 17. februar 2010

Plenumsregning

8. feb. 2010

10. feb. 2010

17. feb. 2010

Oppgave (4)

$$f(x, y) = x^3 + y^3 - 3xy$$

Oppgave (5)

$$f(x, y) = e^{2x+3y}(8x^2 - 6xy + 3y^2)$$

Oppgave (6)

$$f(x, y) = (x^2 + y^2)e^{-(x^2+y^2)}$$